

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH DREWNIANEJ
STOLARKI OKIENNEJ I DRZWIOWEJ Z KOŚCIOŁA PW. PODNIESIENIA KRZYŻA ŚW.
W OTYNIU, NR REJ. 1542 Z DN. 15.02.1965**

Fot. 1 Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Otyniu, elewacja południowa. (fot. K. Jeziorska)

1. Dane

Warsztat, szkoła: nieznane

Czas powstania: stolarka okienna – pocz. XX w.¹, stolarka drzwiowa – przypuszczalnie koniec XIX w. – początek XX w. (?)

Właściciel/użytkownik: Parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego przy ul. Moniuszki 4, 67-106 Otyń

Autor opracowania: Karolina Jeziorska, konserwator dzieł sztuki; specjalność: malarstwo i rzeźba polichromowana, dyplom UMK nr 1400/191568/2017, tel. 698961571

---

¹ Za Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Krakowie, 15.02.1965
źródło: *Sprawozdanie z prac odkrywkowo-badawczych wykonanych na elewacji kościoła pw. Podniesienia Krzyża Świętego w Otyniu*, opr. mgr Beata Kowalczyk, Kraków 2005

2. Stan zachowania stolarki okiennej i drzwiowej

W kościele w Otyniu występuje kilka typów okien o zróżnicowanych układach podziałów i kształtach, część z nich szklona taflami ze szkła przezroczystego, część wypełniona witrażami z przedstawieniami figuralno-ornamentalnymi.

Elewacja południowa:

a) elewacja południowa, I kondygnacja:

stolarka okienna

- okno drewniane pojedyncze dwupoziomowe jednoskrzydłowe w kształcie prostokąta stojącego zamknięte ostrołukiem, z nadświetleniem i podświetleniem wypełnionymi witrażami

- okno pojedyncze dzielone profilowanym krzyżem, 4 skrzydłowe, przeszkłone szkłem walcowanym o nieregularnej strukturze

stolarka drzwiowa

- drzwi wejściowe drewniane, deskowe, dwuskrzydłowe, z syntetycznym opracowaniem snycerskim listwy przymykowej w formie pilastra z głowicą, obite dekoracyjnymi okuciami

- drzwi wejściowe do przybudówki elewacji południowej, deskowe, jednoskrzydłowe, z prześwietem w kształcie rombu i historyczną ślusarką drzwiową

b) elewacja południowa, II kondygnacja:

- 3 okna drewniane pojedyncze dwupoziomowe jednoskrzydłowe w kształcie prostokąta stojącego zamknięte łukiem pełnym, z nadświetleniem dzielonym szczeblinkami w układzie promienistym; skrzydło dzielone krzyżem ze szczeblinkami na 12 kwater wypełnionych szkłem przezroczystym; typ konstrukcji krosnowej wewnętrznej

- okno drewniane pojedyncze dwupoziomowe dwuskrzydłowe(?) w kształcie prostokąta leżącego zamknięte łukiem pełnym, z nadświetleniem dzielonym szczeblinkami w układzie promienistym; skrzydła(?) dzielone krzyżem ze szczeblinkami na 4 kwatery; typ konstrukcji krosnowej wewnętrznej

Elewacja północna:

a) elewacja północna, I kondygnacja

- 2 okna drewniane pojedyncze w kształcie półkola, dzielone na trzy kwatery wypełnione witrażami: środkowa z przedstawieniem figuralnym oraz boczne z dekoracją ornamentalną

- okno drewniane pojedyncze, dwuskrzydłowe, w kształcie stojącego prostokąta stojącego zamkniętego półkuliście, wypełnione witrażami

- drzwi drewniane, dwuskrzydłowe w typie konstrukcji ramowo-płycinowej, w każdym skrzydle po dwie płyciny (dolne większe, górne mniejsze) wypełnione diagonalnie

ułożonymi deskami; nadświetle ze szprosami wygiętymi w modułowy wzór w kształcie nachodzących na siebie półkoli

- 4 małe, pojedyncze okienka w kształcie prostokąta stojącego

Ściana wschodnia dobudówki na elewacji południowej

- okienko w kształcie okręgu

Masyw wieżowy

-współczesna stolarka drzwiowa stylizowana na historyczną wymagająca odświeżających prac renowatorskich.

. Stan zachowania poszczególnych okien jest zróżnicowany. Okna elewacji południowej ze względu na swoje usytuowanie znajdują się w stanie gorszym niż pozostałe. Mimo to ich stan można określić jako dostateczny, tj. pozwalający na regularne użytkowanie. Na przestrzeni kilkudziesięciu lat zostały jednak pokryte wtórnymi warstwami malarskimi. Część z nich, wystawionych na najbardziej niesprzyjające warunki atmosferyczne (silne nasłonecznienie elewacji południowej) pozbawiona została ochronnych warstw malarskich, surowe drewno naprzemiennie przesuszane w okresie wiosenno-letnim i zawilgacane w okresie jesienno-zimowym najpewniej ma częściowo uszkodzoną strukturę. Kity szklarskie popękane, z ubytkami, wymagające wymiany.

Stan zachowania stolarki drzwiowej elewacji północnej od strony wnętrza – dobry, choć wymagający działań estetyzujących – tj. oczyszczenia z zabrudzeń oraz śladów farby powstałych podczas wcześniejszych działań remontowych i niewłaściwego zabezpieczenia (podobnie stolarka okienna). Od strony zewnętrznej – stan stolarki pozwala na jej użytkowanie, jednak warstwy ochronno-malarskie są silnie złuszczone, przez to drewno niezabezpieczone, wystawione na działanie czynników atmosferycznych. Stolarka od strony południowej pozbawiona została w całości warstw malarskich – wymaga działań ochronno-estetyzujących (uzupełnienie drobnych ubytków, malowanie)..

3. Cel prac konserwatorskich

Celem prac konserwatorsko – restauratorskich zachowanej historycznej stolarki okiennej i drzwiowej, prócz utrwalenia materii zabytkowej, powinno być nałożenie warstw chroniących drewno przy jednoczesnym przywróceniu wartości estetycznych w oparciu o badania ich historycznej kolorystyki.

4. Programy prac konserwatorskich

a) stolarka okienna

1. Szczegółowa dokumentacja fotograficzna poszczególnych okien przed konserwacją.
2. Wykonanie sondażowych badań odkrywkowych celem ustalenia historycznej kolorystyki stolarki.
3. Demontaż oryginalnego, przeźroczystego szklenia wraz z oceną stanu zachowania oraz wyczyszczenie go za pomocą wody i detergentów; usunięcie szklenia wtórnego lub uszkodzonego.
4. W oknach z witrażami - staranne zabezpieczenie witraży przed uszkodzeniem na czas prac konserwatorsko-restauratorskich.
5. Usunięcie warstw malarskich z powierzchni drewnianych od strony zewnętrznej (z pozostawieniem świadka oryginału) chemicznie za pomocą żeli, past, rozpuszczalników, mechanicznie i/lub z użyciem ciepłego powietrza (wyklucza się używanie strumienia ciepłego powietrza na oknach z witrażami). Ponadto – delikatne, mechaniczne usunięcie zacieków z farby i innych nieestetycznych powłok powstałych podczas wcześniejszych remontów od strony wnętrza kościoła.
7. Usunięcie resztek farb, kitów, pyłów i zabrudzeń poprzez wstępne szlifowanie drewnianych elementów okien.
8. Impregnacja osłabionych części drewnianej struktury przy pomocy ok. 7 - 10 % roztworu żywicy termoplastycznej (Paraloid B-72) w rozpuszczalniku organicznym.
9. Estetyczne uzupełnienie ubytków drewna: większych za pomocą fleków, mniejszych – przy pomocy kitów do drewna, np. dwuskładnikowej żywicy epoksydowej (Araldit, lub równoważnej). Wszystkie uzupełnienia winny być starannie i estetycznie opracowane pod względem faktury dopasowanej do oryginału.
10. Elementy metalowe:
  - a) Ostrożne oczyszczenie oryginalnej ślusarki okiennej z wtórnych nawarstwień oraz produktów korozji przy pomocy środków chemicznych, z poszanowaniem charakterystycznej patyny czasu.
  - b) Zabezpieczenie elementów metalowych preparatem antykorozyjnym, a następnie – w zależności od wyników badań sondażowych: odpowiednimi farbami chroniącymi metal lub lakierami. Elementy znajdujące się wewnątrz budynku – lakierem w postaci ok. 10% roztworu żywicy termoplastycznej Paraloid B-44 w toluenie; elementy narażone na zmienne warunki atmosferyczne na zewnątrz budynku – lakierem na bazie akrylowego kopolimeru poliuretanowego, np. DuPont Duxone DX20 lub równoważnego.

11. Wstawienie zachowanych oryginalnych elementów przeszklenia i dobór nowych – podobnych do wskazanych jako oryginalne. Uszczelnienie kitem szklarskim.
12. Rekonstrukcja warstwy malarskiej farbami odpornymi na zewnętrzne warunki atmosferyczne w oparciu o kolorystykę ustaloną na podstawie badań i zaakceptowaną przez WUOZ Zielona Góra (po wykonaniu prób kolorystycznych). Niezależnie od wyników badań stratygraficznych na elewacji południowej ze względu na silne nasłonecznienie - przed pomalowaniem okien farbami zaleca się rozważyć nałożenie podkładu do drewna, np. firmy Teknos.

a) stolarka drzwiowa

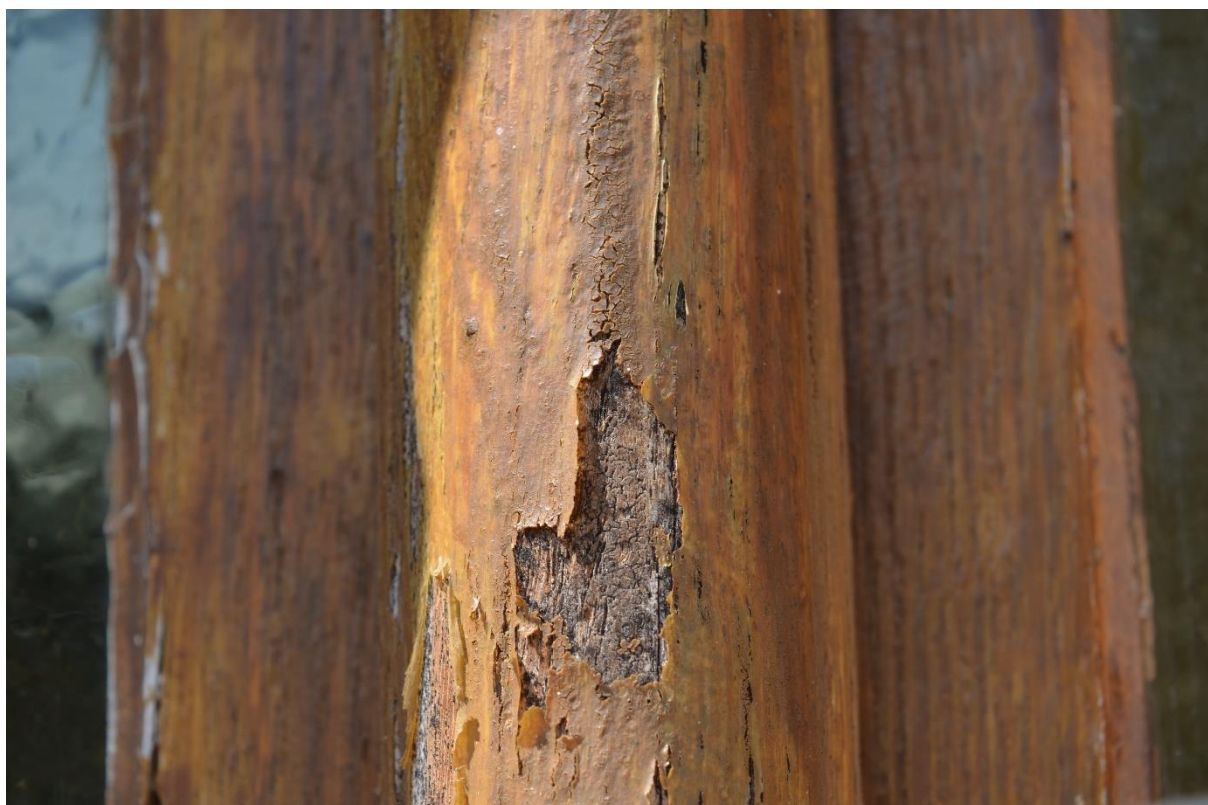
1. Szczegółowa dokumentacja fotograficzna stolarki drzwiowej przed konserwacją.
2. Wykonanie sondażowych badań odkrywkowych celem ustalenia pierwotnej kolorystyki.
3. Ostrożny demontaż skrzydeł drzwiowych, odpowiednie zabezpieczenie chroniące obiekt przed uszkodzeniem podczas transportu i transport do pracowni.
4. Usunięcie wtórnych warstw malarskich i uzupełnień metodą mechaniczną, chemiczną lub obiema.
4. Oczyszczenie z produktów korozji ślusarki drzwiowej i okuć metodą chemiczną z zachowaniem patyny czasu.
6. Uzupełnienie ubytków drewna: większych – przy pomocy fleków z drewna tożsamego z historycznym z zachowaniem przebiegu usłojenia. Mniejszych – przy pomocy dwuskładnikowej żywicy epoksydowej Araldit HV/SV 36. Drobne ubytki należy uzupełnić kitami do drewna. Wszystkie uzupełnienia winny być starannie i estetycznie opracowane pod względem faktury dopasowanej do oryginału.
7. W przypadku usunięcia wtórnych warstw malarskich do surowego drewna, miejsca, w których struktura drewna jest naruszona bądź przesuszona, należy wzmocnić przy pomocy ok. 7 - 10 % roztworu żywicy termoplastycznej (Paraloid B-72) w rozpuszczalniku organicznym (np. w toluenie) – po wykonaniu prób stężeń.
8. Malowanie. Przed malowaniem należy wykonać próby kolorystyczne i przedstawić do zatwierdzenia Przedstawicielowi WUOZ w Zielonej Górze. Farby powinny być odporne na zewnętrzne warunki atmosferyczne i zapewniać drewnu odpowiednią ochronę.
9. Montaż stolarki w pierwotnych miejscach ekspozycji. Ustawienie każdego z montowanych elementów należy sprawdzić w pionie i w poziomie. Dopuszczalne odchylenie od pionu powinno być mniejsze od 1 mm na 1 m wysokości i nie więcej niż 5 mm na całości

Wykonawca prac powinien posiadać doświadczenie w pracach na obiektach zabytkowych.
Prace należy powierzyć osobie z wykształceniem konserwatorskim lub pod nadzorem konserwatorskim.

Dokumentacja fotograficzna

Fot. 2 Okno elewacji południowej, druga kondygnacja.

Fot. 3 Fragment warstw malarskich jednego z okien dolnej kondygnacji elewacji południowej.

Fot. 4 Okno drugiej kondygnacji elewacji południowej o konstrukcji krosnowej ze szczelinami krzyżowymi z nadświetleniem ze szczelinami w układzie promienistym: od strony zewnętrznej prawie w całości pozbawione warstw ochronnych/ malarskich.

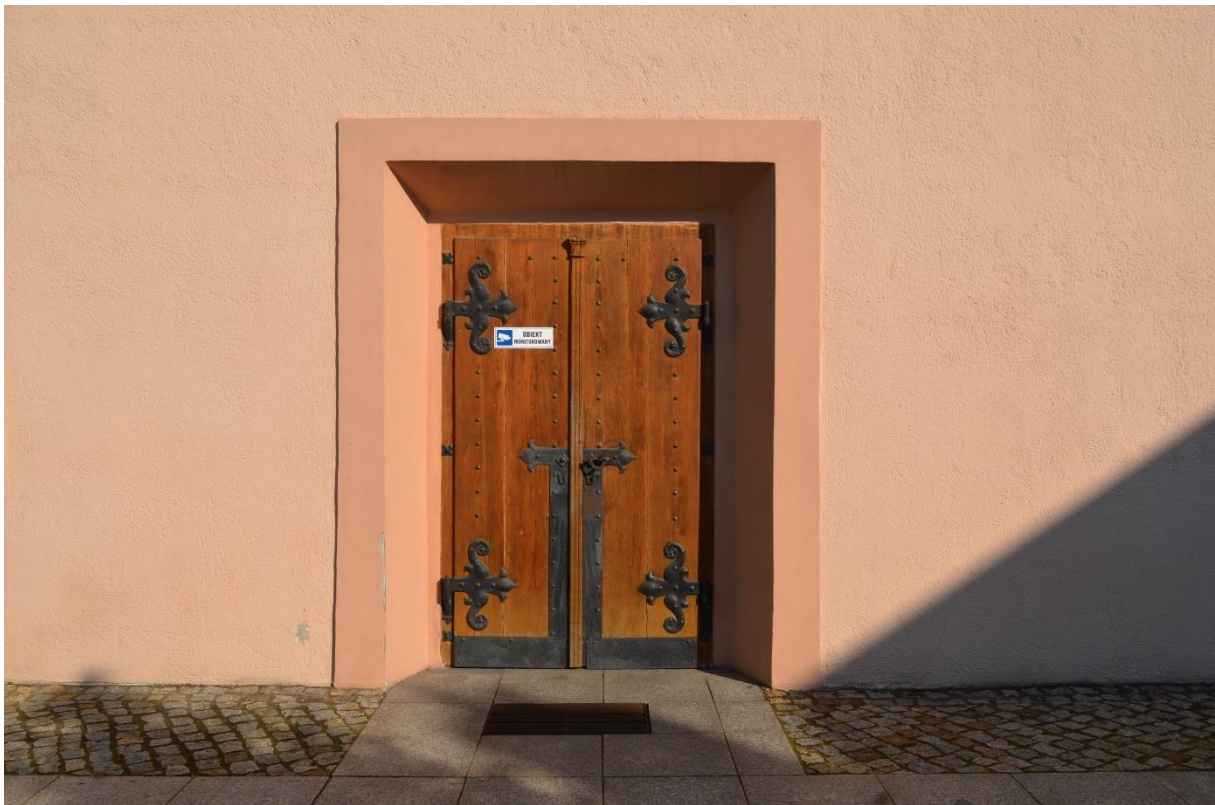

Fot. 5 Okno drugiej kondygnacji elewacji południowej z nadświetleniem ze szczelinami w układzie promienistym – strona wewnętrzna.

Fot. 6 Okienka przybudówki elewacji południowej.

Fot. 7 Drzwi wejściowe elewacji południowej.

Fot. 8 Część stolarki okiennej i stolarka drzwiowa elewacji północnej.

Fot. 9 Okno elewacji północnej wypełnione witrażami.

Fot. 10 Okno witrażowe elewacji północnej od strony wnętrza.

Fot. 11 Drewniane, prostokątne okienka elewacji północnej.

Fot. 12 Dwudzielne okno wypełnione witrażami (elewacja północna).

Fot. 13 Stolarka drzwiowa elewacji północnej.